

A HÍD-DÍJ ÉS A FORUM KÉPZŐMŰVÉSZETI DÍJ DOKUMENTUMAI

JEGYZŐKÖNYV

A Híd Irodalmi Díj bírálóbizottságának döntéséről

A Híd Irodalmi Díj bírálóbizottsága Bányai János (elnök), Bordás Győző, Fekete J. József, Lovas Ildikó és Pap József összetételben 2000. március 7-én és 21-én megtartott ülésén egyhangúlag úgy döntött, hogy az 1999. évi Híd Irodalmi Díjat Böndör Pál A változások könyve című verskötetének ítéli oda.

Böndör Pál új versei mélyen átélt világlélményt közölnek egységes és egyéni versformában. A változások könyve újabb költészetünk jelentős vállalkozása és számottevő költői teljesséme.

BÁNYAI JÁNOS: LAUDÁCIÓ

Mióta „János bátyánk”, így szólítja a halott Herceg Jánost Böndör Pál *A nagyság hatalma* című versében, „letette a lantot”, és „kivette a szót a szánkából”, a némaság tört ránk, és annyi maradt nekünk, amennyit – „mfg elksérünk néhány utcahosszat” – megbeszélhetünk. Amit megbeszélhetünk se több annál, hogy „Tenni egy életen át – le.” Tenni és letenni (lantot, kalapácsot, életet, halált, kalapot, folyót, tengert . . .). E két ige jelentésének szorongató kettőssége, ez az arca fagyott groteszk mosoly figyelhető meg Böndör Pál *A változások könyve* című új verskötetében. És ezzel együtt az a válasz nélkül hagyott kérdés, hogy „No de mit is mondhattunk volna maréknyi mamlasz magyar író a Vajdaságból”? Herceg János (és mások) haláláról, az élet mulandóságáról, a mindennapok történéseiről, a tőlünk függetlenül és mégis bennünk működő örökös megkérdozettségéről, a remélt vagy az éppen kikényszerített változásokról, a változásról, ami mindenkor idő- és térnyerés, az ismeretlen megszerzése, kilépés az állandóból, meg bizonytalanság, de egyben az egy helyben maradás belátása is: tenni és letenni . . .

Feloldhatatlan kettőssége a létezésnek.

A változások könyve 26. (Ta Csü jegyében frott és Herceg Jánost búcsúztató) versének ilyen irányú értelmezése mintha azt jelezné, hogy Böndör Pál új kötete a költészettel való párbeszéd kereteiben született, tehát alkalmat teremt a költészetről, a versről, a költő helyéről való tünődésre, holott ez a jelzés megtévesztő, mert mégis másról szól a kötet, a mindennapok történéseiről, apró és egyszerű, közben nagyon fontos dolgokról, szabad szemmel alig látható lépésekről és mozdulatokról, apró firtorokról, máshol elhallgató eseményeiről a táplálkozásnak, az ürtésnek. Vagy mégis inkább a „nagy dolgokról”, az élet és a halál ügyeiről, fájdalomokról és szenvedésekről, veszteségekről és veszteségekről, esélyekről és kéteyekről? Mert ilyen nagy kérdésekkel is szembe kell néznie Böndör Pál kötete olvasójának.

Akkor miről is esik itt most végül is szó? A költészetről, az életről, a könnyedségről vagy éppen a súlyosságról?

Arról a Herceg János koporsóját (és még mit?) mínusz húszfokos fagyban (ki)kísérő „maréknyi mamlasz magyar fróról a Vajdaságból”, aki – miként ama asztalosinas – „egész nap csak gyalul gyalul”, mert – „nem tud szegény már gyanútlanul / könnyű kézzel egy mondatot leírni / amibe csak belekezd csupa toldás- / foldás lesz. – Hol a fűrészporsó a forgács? – / A port mégsem mások szemébe hinti” (*Fejlődés*). Igazából tehát erről van itt most szó. A költőről, aki nem hint port mások szemébe, még akkor sem, ha jól tudja, a költészet választott hagyománya – Babits és Lator, Nemes Nagy és Rakovszky, a kfnaiak meg a vajdaságiak – erről beszél neki, „Aki ezt a verset írja: nem ő.” Egy másik én, „aki olykor mint ő szerepel”, és belép a képbe. A költő ennek a Másiknak az örököséként érti meg magát a nyelvben és a (vers)hagyományban.

Egészében a beszédben él tehát. A „tenni és a letenni” feloldhatatlan kettőssége azonban a nyelvben sem oldódik fel, de megmutatja magát, a tíz és tizenegy szótagos sorokból álló tizenöt soros versek sorozatában, az állandóan váltakozó és lebegtetett rímelhelyezésekben, abban a különös és értelmezésre váró rímttechnikában, amit Böndör Pál nem előzmények nélkül, de éppen *A változások könyve* verseiben dolgozott ki, abban a fanyar alliterálásban, ami oly rejtélyesen hallatszik a „maréknyi mamlasz magyar” szósorban, de nem utolsósorban az élet és költészet ironikus „elkönyvelésében”, ami Böndör költészetének legfőbb bizonyossága, mert szavait, versét és beszédmódját az elégiával ötvöztö, az elégiából következő és az elégiára hangolt ironia, az ironikus versbeszéd hitelesíti.

Azért nem hint port senkinek a szemébe, vagyis az „igazat” mondja, mert régi mesterek mintájára nem mást, verset ír, és attól, hogy „ír”, nem tágt, ezért azon, hogy „ír”, nagyon sokat kell érteni, nemcsak a vers, hanem önmaga és a világ megírását, vagyis „megcsinálását”, ami megint se több, se kevesebb, mint a koporsó (Herceg János, mások, a lét koporsója) útjának követése és megértése az egy helyben maradáshoz (letenni) kiténtető és igazoló változás (tenni) groteszkbe és elégiába hajló örökös paradoxonánál.

(Böndör Pál: *A változások könyve*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1999)

Hölgyeim és Uraim! Kedves Barátaim!

Legszívesebben másról beszélnék, pedig tudom, hogy a nyilvánosság előtti szereplés könnyen világmegváltó ostobaságokra csábítja még az ilyen jámborabb halandót is; a jobbik esetben vád- és védbeszédeket fogalmaz, a rosszabbik esetben megoldásokat javasol, és a vérmérsékletétől függően vagy prófétává, vagy politikussá züllik. Ettől függetlenül erős bennem a kísértés, hogy másról beszéljek, a nyelvem hegyén rettenetes átkok vannak, de nem akarok visszaélni a helyzettel: meg vagyok hatva, hogy az ünneprontó szerepét kaptam ezen az összejövetelem, nem pályázom az ünneprontó szerepére is.

Vigasztalan helyzetemben vigasztaló, hogy az ékesszólás mesterkéltisége nem okvetlenül hamis, mert ami van: az a nyelv. Minden más esetleges, az irodalom is. Esetleges, de primer, elsődleges. Közterek ezek persze, csak hogy erről van szó, mindig erről volt szó: vagy a kultúra őrzője és érzője vagy, vagy az ördög tudja, hogy ki vagy, mi vagy. És ha ennek, a körülmény szerencsés közrejátszása folytán, tapintható, ha még oly jelentéktelen bizonyítékát is felmutathatod, akkor . . . Hát, igen. És akkor mi van? Semmi. Az égvilágon semmi.

Leszámítva egy apróságot: törvényes örököse lettél a legjobbknak.

Kapásból sorolom; ha nincsen előttem Szabó Lőrinc, Rilke és Lowell példája, aligha írhattam volna meg, vagy írhattam volna meg így ezt a könyvet. Hogy A változás könyvéről, a madzagról, amelyre a verseimet felfűztem, ne is beszéljek. De, és ez benne a bökkenő, akkor sem írhattam volna meg e versfüzért, ha nem érzem nyelvem hegyén a bizsergést, amelyről az előbb beszéltem. Félek folytatni a gondolatmenetet. Nem is lenne sok értelme. A versek születése ennél bonyolultabb, és szerencsénkre alig-alig irányítható. A vers nem független a kortól, melyben született, de kortalan. Leginkább, úgy érzem, etikai indíttatású, de esztétika.

A *Szózat*, a *Nemzeti dal*, vagy akár a *Himnusz* sem közügy; a vers, Brodskij szavával, az író és az olvasó egymást feltételező magányának a terméke. Az olvasó próbál csalás nélkül szétnézni könnyedén, az olvasó fájdalom fújja együgyű dalát, és az olvasó száll le a kínoknak eleven, süket és forró sötétjébe, nem három napra, de három óra, három évre vagy évszázadra, hogy megtalálja, mielőtt egy még vakabb és örök Cethal szájában végképp eltűnik, a régi hangot.

A régi hangot. És az új hangot: Nem én találok jót abban is, amiben nincs is talán. Nem én vagyok az, aki ha mégsem talált – valami találót mondani végül arra is talál. – Nem én vagyok az, aki a magányom földi és égi koordinátáit majd meghatározza, ha meghatározza egyáltalán valaki; én csupán az önök figyelmét köszönhetem meg.

BÖNDÖR Pál

JEGYZŐKÖNYV

A Forum Képzőművészeti Díj bírálóbizottsága (Léphafi Pál elnök, Mezei Erzsébet, Náray Éva) 2000. április 6-án megtartott értekezletén úgy döntött, hogy az 1999. évre szóló díjat Szarapka Tibor szabadkai szobrászművésznak ítéli oda. Szarapka fából készült alkotásai a befogadó érzelmeire és erkölcsére is hatnak, dilemmákat fogalmaznak meg, miközben felvillantják előttünk a természet és művészet összhangjának lehetőségét is.

SZARAPKA TIBOR SZOBRAI ELŐTT

Nehéz a feladatomban, mert úgy érzem, sosem lehet eléggé megismerni az alkotóművész gondolatvilágát, s mivel nem egy tolakodó, hanem inkább csendben alkotó művészről van szó, így lehetőség is ritkábban adódik, hogy műveivel közelebbi kapcsolatba kerülhessek.

Könnyű a feladatomban viszont, mert mindig azt vallottam, hogy hadd hasson rám a mű, az alkotás maga, minden előzetes értelmezés és magyarázat nélkül. Érintsen meg, késztesen gondolkodásra, hogy jelrendszerével azonosulni tudjak, s a pillanatnyi érzésvilágomban is megtaláljam a helyét. Ez most meg is adatott nekem, hogy csak saját szubjektív érzéseimre hagyatkozhatok, amikor a művész alkotásairól szólok.

Szarapka Tibor egyéni, öntörvényű művész, az átélés képessége, az érzelmi beállítottság erősen befolyásolja a képzeletét, a gondolkodását és ezáltal az alkotótevékenységét. Szobrai szemlélve tetten érhető a megismerés, a teremtés öröme, a szándék, amelyhez megfelelő belső erő és tűz társul, hogy azután tudatosan, az érzelmi ráhangoltság kíséretében megszülessen az alkotás. Szarapka az az alkotóművész, aki felteszi kérdéseit és csendesen, szívsó akarattal vívja meg harcait, aki mindannyiszor legyőzi önmagát, hogy azután újra önmaga fölé kerekedhessen. Művészete jelképekből táplálkozik, hogy új jelképeket teremthessen, amelyekben a forma és a lényegi tartalom síkjainak egymásra-találását hívja életre. Műveinek világát gazdag valósággrszletekből és jelképi üzenetkből építi fel, amely egyszerre könnyörtelen és gyengéd, éles és lírai, de ezek az üzenetek mindig őszinték.

Kevesen képesek arra, hogy az elemeire hullott világban a jelek mögé az igazságot merjék varázsolni, hogy azután ebből a Kerek Egészet álmodhassák újra.

Végül Hamvas Bélát idézném, aki az *Antiik és modern tájkép* című frásában így írt a festőről, akinek: „az érzéki jelenséget kell ábrázolnia, és tudnia kell, hogy az igazságot sohasem láthatja meg. A jelenség csak jel. Mint a hullámvonalak és a hal. Mindig a jelet kell ábrázolnia, de mindig tudnia kell, hogy jaj a képnek, amely csak jel és semmi egyéb, s amelynek a megközelíthetetlen és megláthatatlan igazsághoz semmi köze sincs. Elérhetetlen, de a képen ott kell lennie; láthatatlan, de látni kell. Nem érzékelhető, de ábrázolni kell, és csak ezt az egyet szabad és kell érzékelni és ábrázolni”.

MEZEI Erzsébet